

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ ПРОФ. ДФН МАГДАЛЕНА КОСТОВА - ПАНАЙОТОВА,
ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ «НЕОФИТ РИЛСКИ», ЧЛЕН НА
НАУЧНО ЖУРИ В ПРОЦЕДУРА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА НАУЧНАТА
СТЕПЕН ДОКТОР В НАПРАВЛЕНИЕ 2.1. ФИЛОЛОГИЯ,
ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКА ЛИТЕРАТУРА, ОБЯВЕН ОТ СОФИЙСКИЯ
УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛ. ОХРИДСКИ“

ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА НА КОНСТАНТИН АДИРКОВ НА ТЕМА:

ДОН ЖУАН: ПРИЕМСТВЕНОСТ И ТРАНСФОРМАЦИИ В
ЛИТЕРАТУРАТА НА XIX И XX ВЕК

Съответствие на процедурата на законовите изисквания

Според представените документи - процедурата е в съответствие с изискванията на нормативната уредба в тази област (Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ - *Изменен с решение на Академичния съвет на 19 октомври 2016 г.*; Закона за висшето образование; Закона за развитие на академичния състав в Република България и др. свързани нормативни актове). Спазени са необходимите срокове.

Биографични данни и академично развитие на кандидата

Авторът на дисертационния труд е завършил *Българска филология* в Софийския университет и магистратура по литературознание. От 2017 г. до сега е докторант по Западноевропейска литература в СУ. За времето на

докторантурата си е участвал в девет конференции, съорганизатор е на Трети международен филологически форум за млади изследователи „Полета на сътрудничество”, 15-17 ноември. 2018 г.

Докторантът е участвал и в лятно училище по програма Еразъм +, в гр. Скопие, Македония, (18-ти и 22-ри септември 2019 г. First ISP (Intensive program for higher education learners) summer school).

Научни интереси и приноси на кандидата

В настоящата процедура кандидатът участва с дисертационния труд „Дон Жуан: приемственост и трансформации в литературата на XIX и XX век“, който се състои от увод, четири глави, заключение и библиография. Обемът му е 282 страници, от тях 20 страници са библиография, съставена от 195 заглавия. Общо 10 са другите публикации на докторанта, като 7 са по темата на дисертационния труд, което е впечатлителен обем за млад научен работник.

Дисертацията е посветена на един колкото популярен, толкова и парадоксално, не твърде разработван в българската литературна история и критика образ. В същото време се изисква смелост и сериозни компаративистични умения за изследването на подобна тема: знаем, че интерпретациите на мита за Дон Жуан в световната художествена литература свидетелстват за изключителната популярност на мита, за неговата подвижност и изменчивост, а приемствеността на художествените образи е трудно проследима.

В уводната част на труда е представено състоянието на критическите изследвания върху темата за Дон Жуан, като са маркирани и някои

български изследвания, разглежда се произхода на мита за Дон Жуан, обосновава се разликата между мит и легенда, (което според мен на ниво дисертация е излишно), по-подробно е представен литературният първоизточник на мита, пиесата „El Burlador de Sevilla y Convidado de Piedra” и теорията за източниците на пиесата на Тирсо де Молина, както и персонажната система, което без съмнение има своето място в уводната част.

Първата глава от изследването се фокусира върху литературните трактовки на Дон Жуан, в периода XVII – XVIII век., като най-сериозен акцент от дисертанта е поставен върху „Севилският подигравчия и каменният гост“ на Молина и „Дон Жуан; или Каменният гост“ на Жан Батист Поклен-Молиер, както и върху операта „Дон Джовани“ на Волфганг Амадеус Моцарт и Лоренцо Да Понте. Основанията за подробно изследване е убеждението на Константин Адирков, че те пречупват по своеобразен начин сюжета за Дон Жуан, като допринасят за неговото по-нататъшно литературно развитие. При анализа на името на пиесата се търсят критически оценки, които подкрепят тези, защитавани от автора, като тази на стр 38: „Така андалусийците, подобно на арабите, започнали да презират жените си. Жената престанала да бъде уважаваната любима, а била възприемана като роб, чиято функция е да служи на удоволствията на мъжа. Поради това, допълва Бевот, концепцията на Дон Жуан за любовта представлява отражение на тези нрави (Bévoite 1906: 78).”

Предавайки подробно сюжетните колизии на няколко пиеси, авторът на дисертацията разглежда образа на персонажа Дон Жуан в хода на неговите превъплъщения.

Във втората глава от работата фокусът пада върху романтическите трактовки на Дон Жуан като сюжет за прелъстителя, а акцентът е поставен върху творбите на Е. Т. А. Хофман, Джордж Гордън Байрон, Александър Сергеевич Пушкин, Проспер Мериме и Хосе Сориля-и-Морал.

При подбора на произведенията на тези автори се изхожда от убеждението, че въпросните писатели стоят в основата на романтическото реабилитиране на мита за Прелъстителя и затова им се отделя специално внимание – теза, която е защитима и защитена от дисертанта.

Ако текстът на дисертацията се ползва за учебни цели, за което той има ясни потенции, вероятно е необходимо да се резюмира сюжета на тези творби, но на моменти разказът натежава.

Дисертацията представлява подробно и прецизно съпоставително изследване, което проследява как през епохата на Романтизма митът за Дон Жуан претърпява трансформация от отрицателен до положителен персонаж до достигането на неговия „концептуален апогей“. Според дисертанта следва постепенното „принизяване“ на мита през ХХ век, изразяващо се в опитите за демитологизирането му.

В самостоятелна глава К. Адирков е извел анализа на „Дневник на прелъстителя“ на Сьорен Киркегор, което несъмнено в приносно изследване. Творбата на датския философ, сплявя черти, характерни за традиционния образ на Прелъстителя с такива от романтическите трактовки на Дон Жуан, но акцентът в търсенията на героя на Киркегор е различен.

В четвъртата глава от дисертацията се разглеждат т. нар. антиромантически трактовки на Дон Жуан, които се появяват вследствие на романтическата идеализация на Прелъстителя. В случая се поставя акцент

върху пиесата „Дон Жуан и Фауст“ на Кристиан Дитрих Грабе, разказът „Еликсирът за дълъг живот“ на Оноре дьо Балзак и романът „Лелия“ на Жорж Санд. Тази част от изследването се занимава и с трактовките на Дон Жуан, излизали през XX в. и според мен е най-приносната глава. Подбрани са четири произведения, които доразвиват част от по-ранните концепции за Дон Жуан. Това са разказът „Дон Жуан дава обяснение“ и пиесата „Човек и свръхчовек“ на Джордж Бърнард Шоу, както и пиесите „Дон Жуан или любовта към геометрията“ на Макс Фриш и „Жените срещу Дон Жуан“ на Ерик-Еманюел Шмит. Творбите на тези писатели наистина са представителни за перипетиите, които претърпява сюжетът за Дон Жуан през XX в., тъй като набелязват голяма част от съществените посоки на развитието на мита като тенденцията към демитологизиране на образа на Прелъстителя, неговото пародиране, както и характерните за съвременния литературен дискурс интертекстуални препратки към по-ранни произведения. Интертекстуалността надраства статуса на похват и става неотменен компонент на ново художествено произведение, носещ паметта на множеството художествени контексти, в които е функционира.

Може би за дисертанта в контекста на неговия анализ би предсатвявала инетрес една от последните интерпретации на образа на Дон Жуан, която развива италианецът Алесандро Барико през 2010 в рамките на един художествено-просветен проект “Save the story“. (Barikko A. Don Zhuan., 2012). Преразказвайки най-известните инетрпретации на образа, Барико го лишава от всякакви индивидуализиращи героя черти. Неговият Дон Жуан е лишен от социална детерминираност, Барико го представя като образ, изчистен феноменологически, като идеята за самото желание, а обектът на търсенията на героя – като идеята за женствеността. Новият

прочит на Барико сумира просветителски, романтични и постромантични интерпретации на образа, а от друга страна - отчасти утвърждава необходимостта от морална оценка на героя.

Заклучението на труда на Адирков обобщава основните акценти на отделните глави. Според мен акцентите в него биха могли да бъдат отбелязани графично. Не е излишно и подобно графично отделяне на важните моменти във финала на всяка от главите.

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертацията.

Събраната библиография на изследването е подробна и системна. Тя е целенасочена и добре инкорпорирана, използвани са произведения, чието събиране само по себе си е пригодно. Доколкото ми е известно, въпреки популярността на мита, това е първата българска дисертация на подобна тема, което говори за значимостта на изследването. Сред другите приноси черти на дисертационния труд са подробните проследявания на етапите на развитие на мита за Дон Жуан.

Особено интересен е акцентът върху женските образи на мита. Авторът на дисертацията привлича за целите на изследването си и музикални произведения, основани върху сюжета – операта на „Дон Джовани“ на Моцарт и Да Понте.

Структурата на труда се отличава със стегната форма, подчинена на модел, който е класически и ясен, функционален сам по себе си. В целия текст липсват тежки теоретични разсъждения. Има, разбира се, нужда от изчистване на печатни и други грешки, някои библиографски единици не са дадени в необходимия завършен научен вид – година, автор, място на издаване,

издателство, но това е поправимо при подготовката на окончателния вариант на текста, ако бъде даден за печат.

Като цяло дисертацията представлява сериозно и задълбочено изследване по един вечно актуален проблем. Най-значими и приноси, според мен, са последните две глави, без да подценявам задълбочеността на труда в другите му части. Дисертацията демонстрира прецизност и умение за анализъм. Всичко казано дотук ме кара да подкрепя дисертанта като млад учен, с явни приоритети и открояващи се научни резултати.

Заклучение

В заключение държа да подчертая, че докторантът Константин Адирков е представил защитимо и сериозно научно изследване, в представените статии показва достатъчен научен потенциал и траен интерес към зададената тема. Осмислянето на дадената проблематиката е заложено в различни негови научни текстове, не само в дисертацията. В този смисъл убедено предлагам уважаемото жури да подкрепи Константин Адирков в защитата на докторската му разработка и да му бъде присъдена научната степен „доктор“ в областта 2.1 Филология (Западноевропейска литература).

София, 6.6.2021 г.

Проф. д-рн Магдалена Костова-Панайотова